

Kommunale mål og retningslinjer for hjorteviltforvaltning i
Ringeby kommune
2023-2026

Foto: MGL v/ Anna Bilstad.

Innhold

Innledning.....	3
Områdebeskrivelse og faktaopplysninger.....	4
Bestandsstatus elg.....	5
Felte elg	5
Sett elg pr. jegerdag	6
Felt elg pr. jegerdag.....	6
Sett ku pr. okse.....	7
Sett kalv pr. ku.....	7
Sett kalv pr. kalvku	7
Aldersfordeling.....	8
Slaktevekt	8
Beiteforhold.....	9
Bestandsstatus hjort.....	10
Bestandsstatus rådyr	10
Fallvilt	10
Målsettinger og retningslinjer	12
Felles målsettinger for forvaltning av alle artene	12
Målsettinger for elg.....	13
Målsettinger for hjort.....	13
Målsettinger for rådyr	13
Mål for beiteskader	13
Mål for ulykker på veg og bane	13
Bestandsplaner.....	14
Kontroll og rapportering.....	14

Innledning

Forskrift om forvaltning av hjortevilt (FOR-2016-01-08-12) er førende for hjorteviltforvaltningen i Norge. Formålet med forskriften er:

§ 1 Formål

Formålet med denne forskriften er at forvaltningen av hjortevilt ivaretar bestandenes og leveområdenes produktivitet og mangfold. Det skal legges til rette for en lokal og bærekraftig forvaltning med sikte på nærings- og rekreasjonsmessig bruk av hjorteviltressursene. Forvaltningen skal videre sikre bestandsstørrelser som fører til at hjortevilt ikke forårsaker uakseptable skader og ulemper på andre samfunnsinteresser.

Om mål for forvaltning av elg, hjort og rådyr sier forskriften følgende:

§ 3. Mål for forvaltning av elg, hjort og rådyr

Kommunen skal vedta mål for utviklingen av bestandene av elg, hjort, og rådyr der det er åpnet for jakt på arten(e). Målene skal blant annet ta hensyn til opplysninger om beitegrunnlag, bestandsutvikling, skader på naturmangfold, jord- og skogbruk og omfanget av viltulykker på veg og bane.

Jf. § 15 i hjorteviltforskriften kan vald eller bestandsplanområder som disponerer et tellende areal på minimum 20 ganger minsteareal søke kommunen om godkjenning av en flerårig, maksimal femårig, bestandsplan for elg og/eller hjort. Bestandsplanen skal inneholde mål for bestandsutviklingen, og disse skal være i samsvar med kommunens mål. Kommunen kan kun godkjenne bestandsplaner som er i tråd med kommunale mål og retningslinjer.

Kommunen har hovedansvaret for den offentlige forvaltningen av elg, hjort og rådyr. I tillegg til å bidra til ivaretagelse av bestandene og deres leveområde, har kommunen et stort ansvar for offentlige interesser knyttet til hjortevilt, blant annet opplevelsesverdier, biologisk mangfold og trafikkproblemer. Jaktrettshaverne har ansvaret for organisering og tilrettelegging av jaktutøvelsen. De har også mulighet til å bidra i bestandsforvaltningen, blant annet gjennom utarbeidelse av bestandsplaner og gjennomføring av andre forvaltningstiltak. Kommunens mål bør utvikles i tett dialog med berørte interesser, blant annet rettighetshavere og jegerorganisasjoner.

Hjorteviltforskriften sier at kommunens mål og retningslinjer skal være:

- Konkrete
- Etterprøvbare
- Tydelige retningslinjer for jaktrettshaverne som ønsker å utarbeide bestandsplan

Det er viktig at retningslinjene ikke blir så detaljerte at rettighetshaverne blir fratatt handlingsrommet sitt. Kommunen har ikke plikt til å utarbeide en avskytingsprofil i kommunen. Det tilligger rettighetshaverne gjennom bestandsplanene. Kommunen kan likevel utarbeide en veiledende avskytingsprofil med tanke på å nå de kommunale målene.

De kommunale målene og retningslinjene skal følge bestandsplanperioden som går fra 2023-2026. Planen kan stoppes eller endres i løpet av planperioden ved behov.

Områdebeskrivelse og faktaopplysninger

Ringebu kommune har et totalareal på 1248 km², hvorav 97 % av arealet er utmark. 60 % av kommunens areal ligger over 900 moh. Ringebu grenser til Sør-Fron, Øyer, Gausdal og Stor-Elvdal kommuner. Ringebu fjellstyre forvalter ca. 45 % av kommunens areal i tre ulike statsallmenninger. Det gjenværende arealet forvaltes av syv grunneierlag/utmarkslag: Kjønnås utmarkslag, Venabygd grunneierlag, Vekkom utmarkslag, Brekkom utmarkslag, Fåvang utmarkslag, Nordre Stranden grunneierlag og Søre Stranden utmarkslag.

Ringebu kommune har i dag tre bestandsplanområder og ett vald.

Bestandsplanområde/vald	Tellende areal
Kjønnås/Venabygd bestandsplanområde (elg, hjort og rådyr)	150 000 daa
Vekkom, Brekkom, Fåvang bestandsplanområde (elg, hjort og rådyr)	271 000 daa
Vestsida bestandsplanområde (elg, hjort og rådyr)	140 000 daa
Ringebu statsallmenning (elg)	194 000 daa
Sum tellende areal	755 000 daa

Ringebu kommune fastsatte forskrift om minsteareal i 2006 (FOR-2006-09-07-1049):

<https://lovdata.no/dokument/LF/forskrift/2006-09-07-1049>

Minstearealet angir størrelsen på det tellende arealet som skal legges til grunn for hvert dyr det gis fellingstillatelse på. Tellende areal er det arealet som skal legges til grunn for beregning av antall fellingstillatelser. Det vil si minstearealet er bestemmende for størrelsen på kvoten det enkelte bestandsplanområdet/valdet får.

Hele eller deler av kommunen	Elg: minsteareal i daa	Hjort: minsteareal i daa	Rådyr: minsteareal i daa
Ringebu, vest for Lågen, samt Ringebu Østfjell statsallmenning sør til rett linje mellom Øverlihøgda (1170 moh) – Gråhøgda (1291 moh) og grense Imsdalen statsallmenning	5000	15 000	500
Ringebu, resten av kommunen	2000	15 000	500

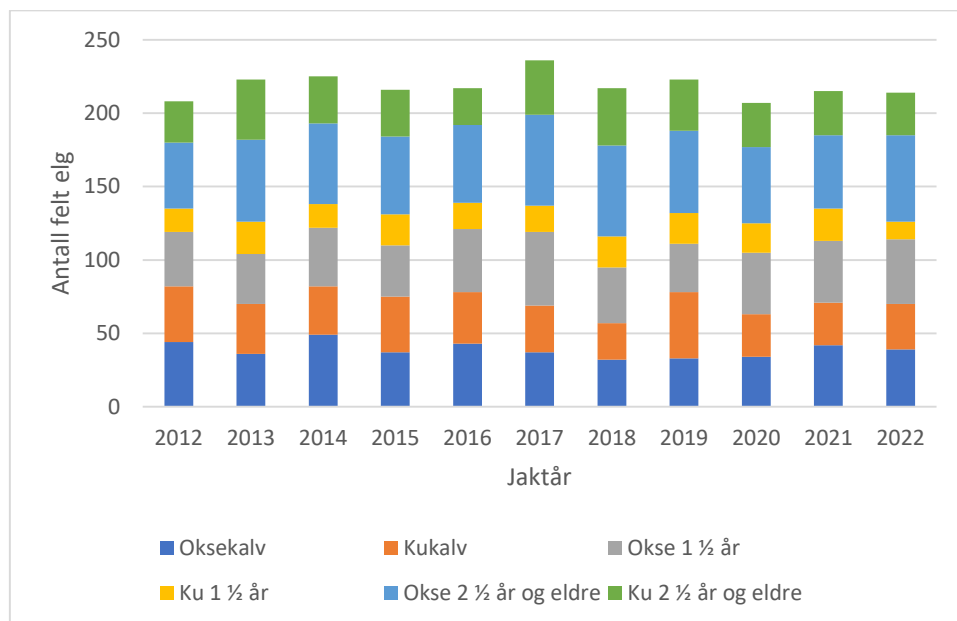
Kjønnås/Venabygd bestandsplanområde, Vekkom, Brekkom, Fåvang bestandsplanområde og Vestsida bestandsplanområde har søkt og fått godkjent kvotefri jakt på rådyr.

Bestandsstatus elg

Hjorteviltforvaltningen i Norge baserer seg på innsamlet data fra jegerne som blir lagt inn på Hjorteviltregisteret. Denne statistikken er det beste, og det eneste, kunnskapsgrunnlaget forvaltning har for å si noe om en bestands størrelse, utvikling og kjønns- og alderssammensetning.

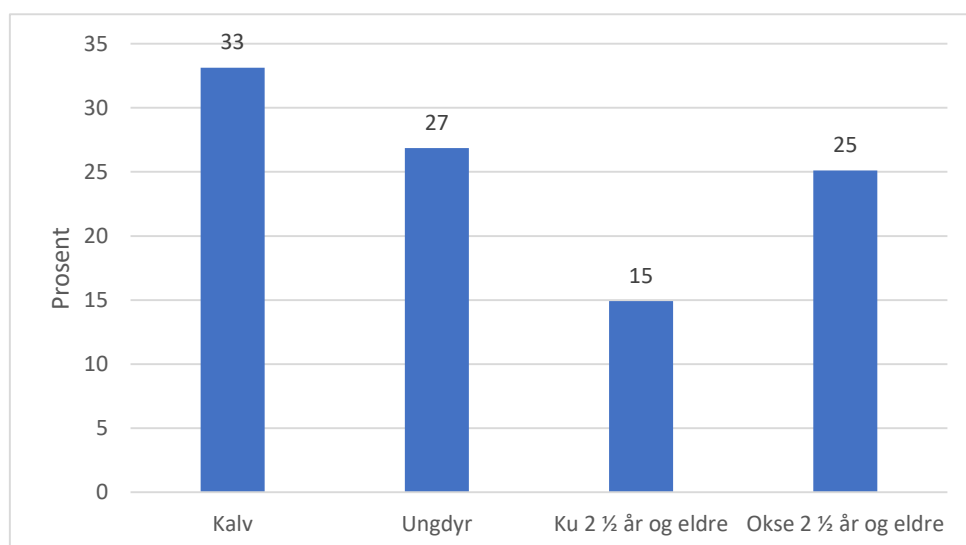
Felte elg

I Ringebu er det i snitt felt 218 elg de siste 10 årene. Grafen nedenfor viser felt elg fordelt på alder og kjønn.

Figur 1. Grafen viser felt elg fra 2012-2022, fordelt på kjønn og alder (Hjorteviltregisteret).

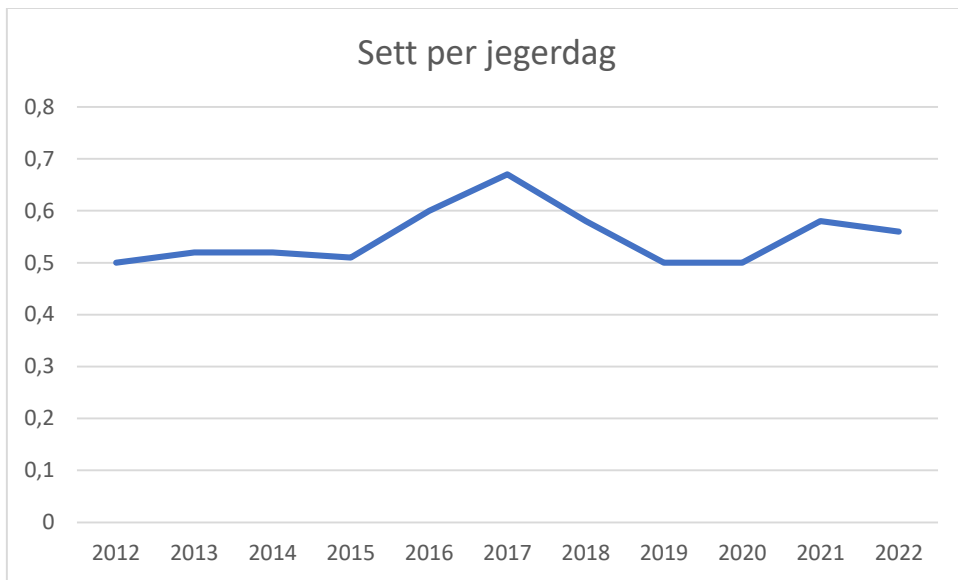
Grafen nedenfor viser fordelingen for alder og kjønn i prosent fra 2012-2022.

Figur 2. Grafen viser fordelingen på felt elg for kalv, ungdyr, voksen ku og voksen okse fra 2012-2022.

Sett elg pr. jegerdag

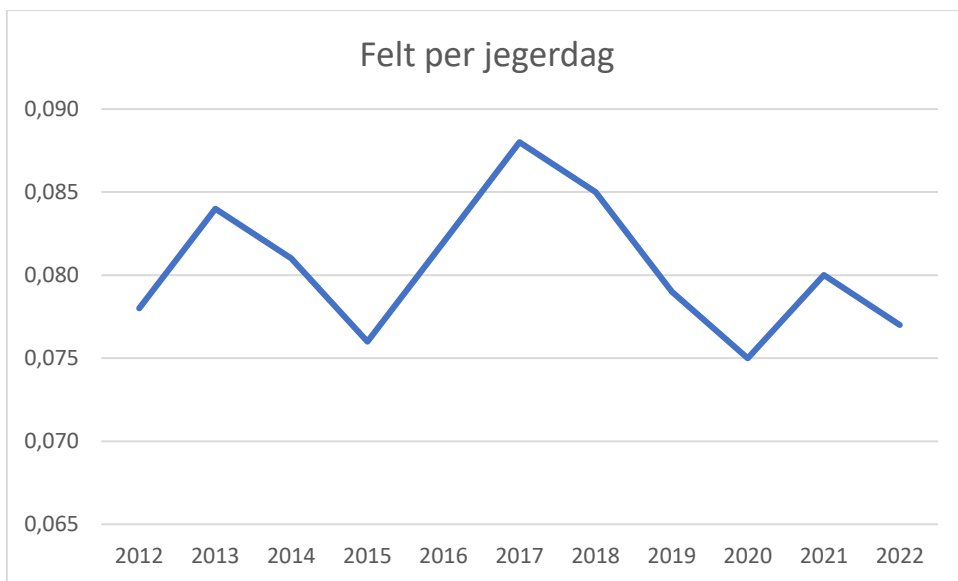
Sett elg pr. jegerdag er en indeks på hvor ofte det blir sett elg under jakta. Statistikken er best egnet til å se utviklingen av en bestand over tid. I Ringebu har sett elg vært relativt stabil i mange år, med enkelte årlige variasjoner.

Figur 3. Grafen viser sett elg pr. jegerdag i perioden 2012-2022.

Felt elg pr. jegerdag

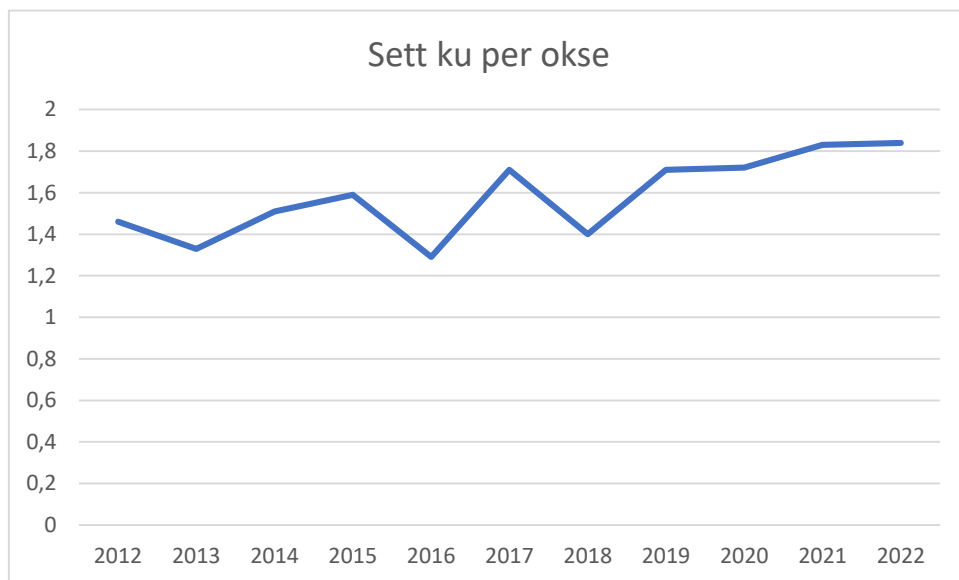
Felt elg pr. jegerdag viser hvor mye elg som blir felt pr jegerdag, og er likt med sett elg en indeks på bestandstettheten. Grafen kan gi inntrykk av at felt elg pr. jegerdag har vært litt variabel de siste 10 årene. Felt elg varierer mellom 0,075 på det laveste og 0,088 på det høyeste, og det er derfor i virkeligheten en relativt stabilt felt elg indeks.

Figur 4. Grafen viser felt elg pr. jegerdag i perioden 2012-2022.

Sett ku pr. okse

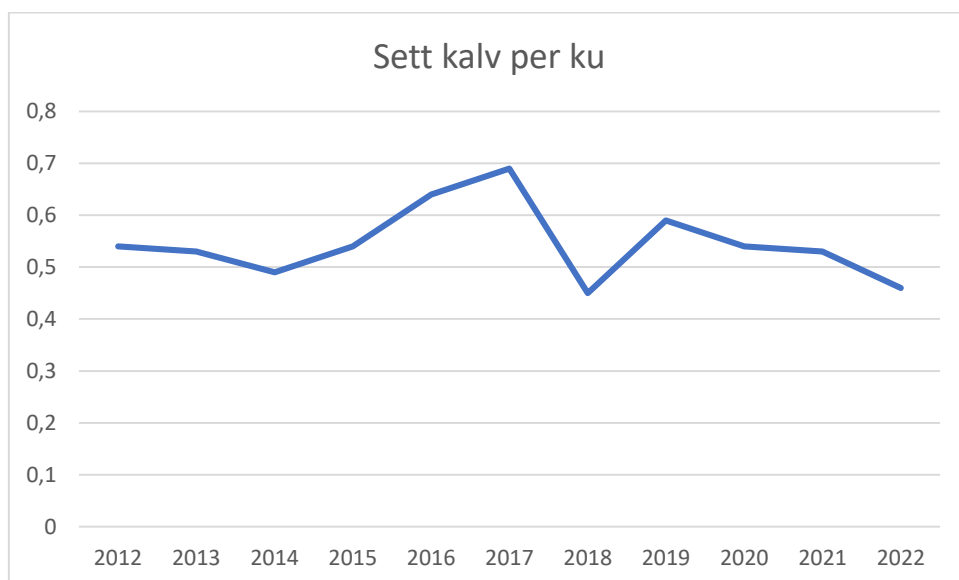
Sett ku pr. okse er en indeks som sier noe om kjønnsfordelingen i bestanden. I Ringebru har det vært en økning i andel ku pr. okse.

Figur 5. Grafen viser sett ku pr. okse i perioden 2012-2022.

Sett kalv pr. ku

Indeks på hvor mange av kuene som har kalv. Tallene indikerer at det har vært en nedgang i antall kalver pr. ku i Ringebru.

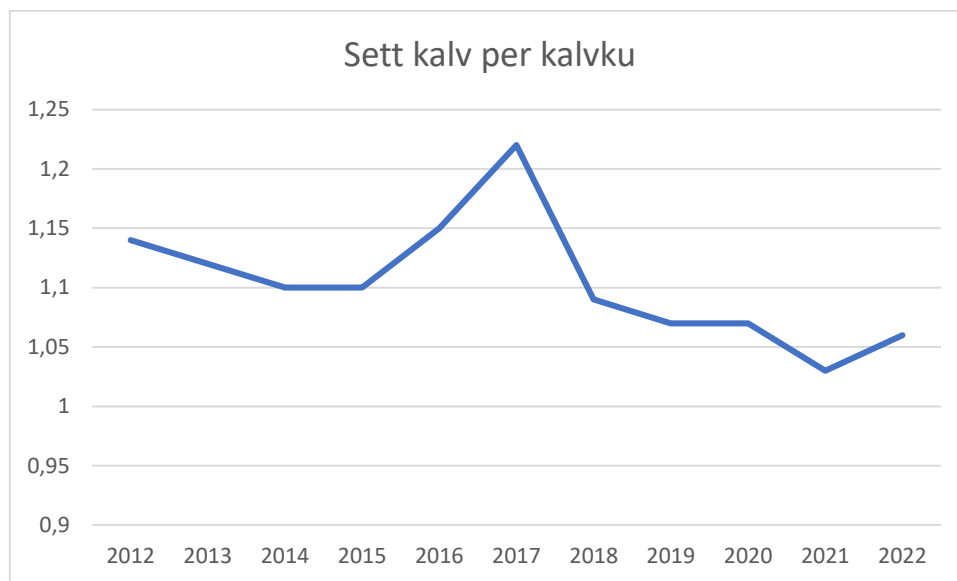

Figur 6. Grafen viser sett kalv pr. ku i perioden 2012-2022.

Sett kalv pr. kalvku

Indeks på andelen ku med tvillingkalver. Denne har i likhet med kalv pr. ku vært nedadgående i

Ringebu. I 2017 var indeksen 1,22. Det vil si at 22 % av kalveførende ku hadde to kalver. I 2021 var den på sitt laveste med 1,03 (3 %). Gjennomsnittet har vært 1,10.

Figur 7. Grafen viser kalv pr. kalvku i perioden 2012-2022.

Aldersfordeling

Ringebu kommune sender inn kjever fra elg og hjort for aldersbestemmelse ved tannsnitting. Nedenfor er en tabell som viser gjennomsnittlig alder for voksen okse og voksen ku i årene 2018-2021. Oksene blir i gjennomsnitt skutt ved 5-års alder og kuene ved 6 års-alder. Den eldste registrerte kua var 17,5 år og den eldste oxen var 14,5 år.

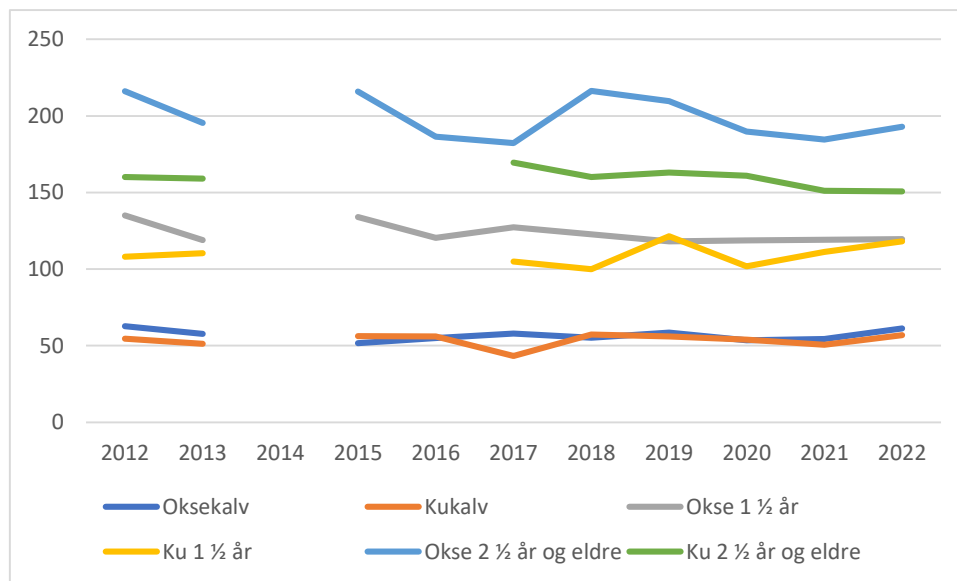
År	Okse 2 ½ år og eldre	Ku 2 ½ år og eldre
2021	5,9 år	5,6 år
2020	4,7 år	6,7 år
2019	5,1 år	5,3 år
2018	4,6 år	5,9 år

Slaktevekt

Jegerne rapporterer inn slaktevekter gjennom Hjorteviltregisteret. Av totalt antall skutte dyr i perioden 2012-2022 er det rapportert slaktevekt på 48 % av dyrene. I enkelte år er rapporteringen på 0 %, 4 % og 17 %, mens det andre år er oppe i 84 %, 86 og 93 %. På grunn av lite utvalg i enkelte dyrekategorier, f. eks kalver, er det vanskelig å trekke bestemte konklusjoner på vektendring i bestanden. F. eks vil enkelt dyr få stor betydning for gjennomsnittsvektet det enkelte år, dersom vekten på dette dyret avviker vesentlig fra «normalen». Kommunen vil likevel presentere disse dataene.

I forvaltningssammenheng er det mest interessant å se vektutvikling for kalver og ungdyr. Kalv og ungdyr er mest utsatt for beitepress og næringsmangel, samt at vektene på kalvene er viktig for å utvikle en bærekraftig bestand med dyr med god kondisjon og reproduksjonsevne. For kalvene har gjennomsnittlig slaktevekt vært så å si uendret i den siste 10 års perioden, men med en økning i 2022. Ungdyrvektene for okse har vært nedadgående fra 2012 og 2015, men har stabilisert seg de siste årene. Vektene for ungdyr hunn har svingt noe, men har hatt en økende tendens de siste årene. For voksen ku har gjennomsnittlig slaktevekt hatt en fallende tendens. For voksen okse varierer

gjennomsnittlig slaktevekt en del mellom år, og kan forklares med enkelte år med enkelt individ med høy slaktevekt.

Figur 8. Grafen viser gjennomsnittlig slaktevekt for de ulike alders- og kjønnskategoriene i Ringebu i perioden 2012-2022. Der det mangler strek er det ikke registrert slaktevekter for det aktuelle året.

Tabellen nedenfor viser gjennomsnittlig slaktevekt for de ulike alders- og kjønnskategoriene i perioden 2012-2022. Slaktevektene har ikke vist noe særskilte endringer etter 2016, med unntak av voksen ku hvor gjennomsnittlig slaktevekt har gått ned fra 204 kg (2012-2016) til 196 kg (2017-2022) og okse 1 ½ år som har gått ned fra 127 kg (2012-2016) til 121 kg (2017-2022). Basert på et gjennomsnitt for Innlandet og for Norge som helhet er slaktevektene for kalvene, ungdyrene og voksen ku i Ringebu lave.

Dyrekategori	Oksekalv	Kukalv	Okse 1 ½ år	Ku 1 ½ år	Okse 2 ½ år og eldre	Ku 2 ½ år og eldre
Ringebu	57 kg	54 kg	123 kg	109 kg	199 kg	159 kg
Innlandet	66 kg	62 kg	132 kg	124 kg	203 kg	167 kg
Norge	63 kg	59 kg	130 kg	123 kg	198 kg	167 kg

Beiteforhold

Det foreligger ingen beitetakst samlet for Ringebu kommune, men V-B-F bestandsplanområde har gjennomført beitetakst i sitt område i henholdsvis 2016 og 2022. Resultatene viser følgende:

- I 2013-2016 var beitetrykket svært hardt. Et bærekraftig beiteuttak er ca. 35-40 % av tilgjengelig beite. Beitetrykket varierte en del mellom områdene, men samlet for V-B-F var beitetrykket på furu 72,9 % (2013-2015) og 69,2 % (2016). For ROSV-artene (rogn, osp, selje, vier) var beitetrykket 65 % og 59,7 % og for bjørk 53,2 % og 40,7. I tillegg var den høye andelen granbeiting et tegn på matmangel i området (5,3% og 6,3 %).
- Konklusjonen var hard overbeiting med store skogskader, som gjorde det umulig å få opp ny furuforyngelse. Beiteskadene på gran var av de største som var observert på det indre Østlandet. Overbeitingen førte til mindre inntak av fôr og dårligere kvalitet på maten. Konsekvensen av dette er økt vekttap på vinteren, mindre dyr og dårlige reproduksjon.

- Det ble anbefalt å redusere elgbestanden med 30 %.
- Resultatene fra taksten i 2022 viste at beitetrykket på furu var redusert til 58,7 % (2019-2021) og 44,2 % (2022). For ROSV-artene var beiteuttaket på 66,2 % og 58,5 %, for bjørk var beiteuttaket på 39,7 % og 20,9 % og for gran var beiteuttaket på 2,3 % og 1,5 %.
- Til tross for en reduksjon i elgbestanden er beitetrykket fortsatt høyt. Beitetrykket på furu i enkelte områder er fortsatt meget stort.
- Det anbefales å holde elgbestanden på dagens nivå i det meste av området.

Bestandsstatus hjort

Kommunen har valgt å ikke benytte seg av sett hjort statistikken da tallene er såpass usikre.

Felt hjort i Ringebu har vært økende den siste 10-års perioden, og har stabilisert seg på 55-60 felte hjort pr. år de siste fire årene. Det blir skutt omtrent like mange kalver, ungdyr og eldre hanndyr, mens eldre hodyr ligger noe lavere. Generelt sett er hjorten i framvekst over hele Østlandet, og Ringebu er sannsynligvis inget unntak. Bestandene av hjort vil ikke vokse raskt i og med at hindene kun får én kalv, men det er viktig for forvaltningene å være i forkant slik så en unngår en stor hjortebestand som kan komme i konflikt med utøvelse av jord- og skogbruksnæring.

I Ringebu er det spesielt på vestsida av Lågen fellingstallene og observasjonene av hjort har vært størst. Enkelte områder som Onshuslia og Årneslia er viktige områder for hjorten, samt typiske hjorteterreng som elvedalene Nordåa/Søråa og Tromsa.

Kommunen mener det vil være viktig for rettighetshaverne å fokusere på en høy avskyting i årene fremover, og at avskytingen rettes mot de produktive dyrene. Det vil i den sammenheng være viktig å utnytte perioden fra jaktstart til elgjakta godt, da det erfaringsmessig i denne perioden er stort potensiale for felling av hjort på innmark.

Bestandsstatus rådyr

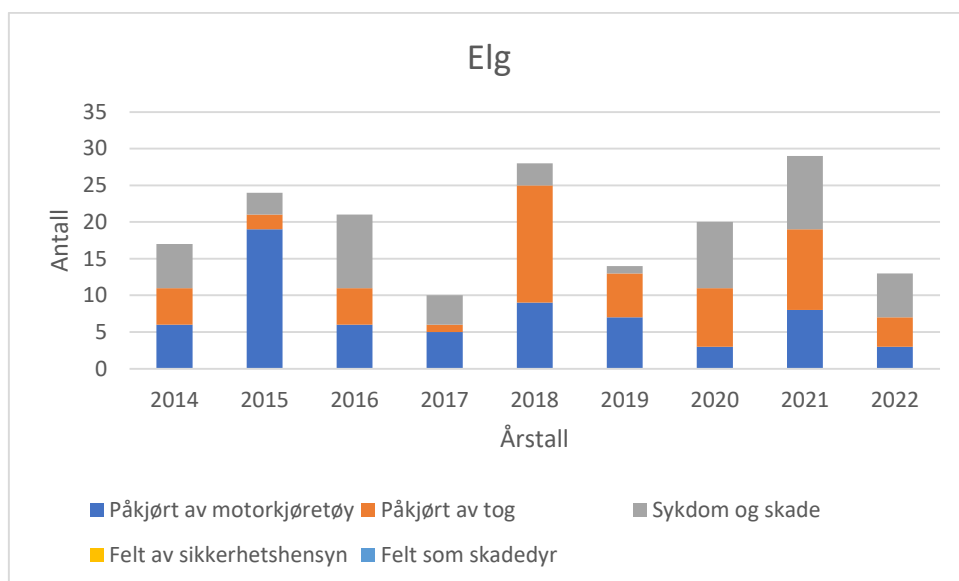
Fra 2019 har det blitt felt mellom 42-55 rådyr årlig, i gjennomsnitt 47 rådyr. En klar overvekt av de felte rådyrene er eldre hann. Jf. fellingstallene synes bestanden å være relativt stabil.

Rådyrbestanden blir i stor grad påvirket av snømengder om vinteren og predasjon fra gaupe og rev. En vinter med mye snø kan redusere bestanden betraktelig. Rådyrkillinger er utsatt for predasjon fra rev, mens gaupe også tar voksne dyr. Sannsynligvis er det også noen killinger som blir tatt av slåmaskiner, uten at kommunen har noen tall på det. Foruten om naturlige årsaker så blir en del rådyr påkjørt på veg og bane (7-10 påkjørsler pr. år, i tillegg kommer mørketall). Kommunen vil oppfordre rettighetshaverne til å ha fokus på uttak av dyr som oppholder seg i trafikknære områder og bostedsområder over tid.

Fallvilt

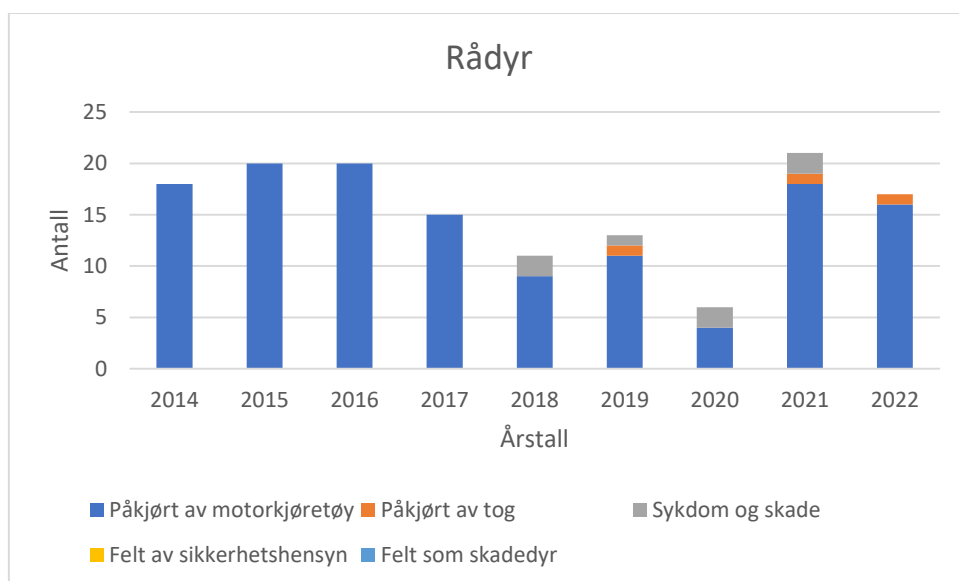
Fallvilt er vilt som blir avlivet eller funnet død av andre grunner enn jakt, predasjon og alderdom. Den viktigste årsaken til dødelighet for vilt, utenom de nevnte årsakene, er påkjørsel på veg og bane.

Antall fallvilt i Ringebu varierer mellom år. Det kan blant annet forklares med hvorvidt elgen trekker ned i dalbunnen eller ikke, avhengig av snømengdene. Vinteren 2022 var det lite snø i fjellet og en del elg ble stående igjen. Det reflekterer det lave antallet påkjørte elg det året. Etter 2015 har antall påkjørte elg av motorkjøretøy ligget mellom 3-9. Elg påkjørt av tog har variert alt fra 4 elg til 16 elg på det meste. I tillegg blir noe elg funnet døde pga. sykdom eller skade.

Figur 9. Figuren viser antall fallvilt av elg fordelt på ulike årsaker, fra 2014-2022.

Hovedårsaken til fallvilt på rådyr er påkjørsel av motorkjøretøy. Rådyrbestanden er også påvirket av klimatiske forhold og snømengder. Det kan forklare noe av variasjonen i antall påkjørte rådyr.

Figur 10. Figuren viser antall fallvilt av rådyr fordelt på ulike årsaker, fra 2014-2022.

Det er særlig strekningene Ringeby-Frya, Skjeggstad-Elstad camping, Fåvang kirke og Borgeaset som har vært utsatt for påkjørsler.

Det har vært lite fallvilt av hjort. I perioden 2014-2022 er det påkjørt fire dyr av motorkjøretøy, ni av tog og to dyr har blitt avlivet på grunn av sykdom og skade.

Målsettinger og retningslinjer

Felles målsettinger for forvaltning av alle artene

Hjortviltbestandene skal forvaltes etter formålsbestemmelsen § 1 i viltloven, forvaltningsprinsippene i naturmangfoldloven §§ 4 og 5 og formålsbestemmelsen i hjorteviltforskriften § 1. Disse gir:

§ 1. (lovens formål)

«Viltet og viltets leveområder skal forvaltes i samsvar med naturmangfoldloven og slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevares».

§ 4. (forvaltningsmål for naturtyper og økosystemer)

Målet er at mangfoldet av naturtyper ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde og med det artsmangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype. Målet er også at økosystemers funksjoner, struktur og produktivitet ivaretas så langt det anses rimelig.

§ 5. (forvaltningsmål for arter)

Målet er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Så langt det er nødvendig for å nå dette målet ivaretas også artenes økologiske funksjonsområder og de øvrige økologiske betingelsene som de er avhengige av.

Forvaltningsmålet etter første ledd gjelder ikke for fremmede organismer.

Det genetiske mangfold innenfor domestiserte arter skal forvaltes slik at det bidrar til å sikre ressursgrunnlaget for fremtiden.

§ 1. Formål

Formålet med denne forskriften er at forvaltningen av hjortevilt ivaretar bestandenes og leveområdenes produktivitet og mangfold. Det skal legges til rette for en lokal og bærekraftig forvaltning med sikte på nærings- og rekreasjonsmessig bruk av hjorteviltressursene. Forvaltningen skal videre sikre bestandsstørrelser som fører til at hjortevilt ikke forårsaker uakseptable skader og ulemper på andre samfunnsinteresser.

Målsettinger for elg

Det foreligger god kunnskap om elgbestanden i Ringeby gjennom sett og skutt statistikken og aldersbestemmelsene som er gjort gjennom flere år. Det gir et godt utgangspunkt for den videre forvaltningen.

Ringeby kommune sine målsettinger for elg i den neste bestandsplanperioden:

Parameter	Status 2018-2022 (gjennomsnitt)	Mål 2023-2026
Sett elg pr. jegerdag	0,54	< 0,5
Ku pr. okse	1,71	1,3-1,8
Kalv pr. ku	0,51	> 0,50
Kalv pr. kalvku	1,06	> 1,10
Slaktevekt kalv samlet	56 kg	62 kg
Slaktevekt åringer samlet	115 kg	125 kg

Ringeby kommune oppfordrer rettighetshaverne til følgende:

- Ha en høy andel kalv i uttaket – minimum 50 % kalv/ungdyr
- Ta ut små dyr og spare de store produktive dyrene
- Ta ut dyr i områder med store beiteskader på skog og innmark, samt dyr som oppholder seg nært veg, jernbane og boligfelt

Målsettinger for hjort

Hjortebestanden i Ringeby skal holdes på dagens størrelse for å unngå skader på skog og innmark. Avskytingen skal i større grad rettes mot hind for å hindre bestandsøkning. I områder med tilhold av mye hjort og risiko for beiteskader, skal rettighetshaverne ha økt fokus på felling. Jakt på innmark i perioden 1.9-24.9 bør prioriteres.

Målsettinger for rådyr

Rådyrbestanden i Ringeby skal forvaltes slik at bestandens produktivitet bevares. Rettighetshaverne skal ha fokus på et balansert uttak av de ulike alders- og kjønnskategoriene for å sikre en sunn bestand. Rettighetshaverne bør fokusere på å felle dyr som oppholder seg i trafikknære områder over tid.

Mål for beiteskader

- Furu: beitegrad 30-35 %
- Gran: maksimalt 5 % av plantene er beitet
- Rogn, osp, selje (ROS): beitegrad maksimalt 50 %

Mål for ulykker på veg og bane

- Elg: maksimalt 15 stk./årlig
- Hjort: maksimalt 5 stk./ årlig
- Rådyr: maksimalt 15 stk./ årlig

Ringeby kommune kan vurdere å pålegge tiltak dersom maksimaltallene blir oversteget.

Bestandsplaner

Forvaltningen er godt organisert i Ringebru i dag og følger i stor grad de geografiske årsleveområdene. Kommunen har som mål å videreføre dette. De kommunale målene i dette dokumentet skal legges til grunn ved utarbeidelse av bestandsplanene, men det er samtidig et mål for kommunen at kommunens målsettinger ikke er til hindrer for rettighetshavernes handlingsrom. Bestandsplanene skal oppfylle følgende:

- Fire års varighet – kommunen kan dispensere ved spesielle årsaker
- Inneholde konkret målsetting for bestandsutvikling og plan for den årlige avskytingen i antall dyr, fordelt på alder og kjønn
- Rutiner for innsamling/rapportering av bestandsdata, herunder kjeve og Hjorteviltregisteret
- Overholde følgende frister:
 - For elg, hjort og rådyr skal valdansvarlig representant rapportere årlig fellingsresultat til kommunen innen 14 dager etter endt jakt.
- Kontaktinformasjon for valdansvarlig representant
- Rettighetshaverne skal vurderer sin bestandsplan opp mot andre bestandsplanområder innenfor samme årsleveområde. Bestandsmål og avskytingsstrategi skal være i samsvar med andre bestandsplaner i samme årsleveområde.

Kontroll og rapportering

- Rettighetshaverne bør informere jaktlag og jegere om krav til godkjent ettersøkshund og ettersøksrutine vedr. varsling ved påskutte dyr. Kommunen kan gjennomføre kontroll av avtale på tilgang til godkjent ettersøkshund
- Jegerne skal legge inn sett og skutt data på Hjorteviltregisteret innen 14 dager etter endt jakt
- Det skal rapporteres slaktevekt for alle dyr